

Basisoptie Maatschappij en welzijn

1ste graad A-stroom
I-MaWe-a

BRUSSEL

D/2024/13.758/357

Versie oktober 2024

1 Inleiding

De uitrol van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. Leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze garanderen binnen het kader dat door de Vlaamse Regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. Leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. Ze versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. Leerplannen laten ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden ondersteuning waar nodig.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

Leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialoogschool. Ze laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

Leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

Leerplannen faciliteren een **gerichte studiekeuze**. De leerplandoelen sluiten aan bij de verwachte competenties van leerlingen in een bepaald structuuronderdeel. De feedback en evaluatie bij de realisatie ervan beïnvloeden op een positieve manier de keuze van leerlingen na elke graad.

Leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden voldoende ruimte voor eigen inhoudelijke keuzes en een eigen didactische aanpak van de leraar, het lerarenteam en de school.

Leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming. Die samenhang betreft de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) en de horizontale samenhang tussen vakken binnen structuuronderdelen en over structuuronderdelen heen. Leerplannen verwijzen waar relevant expliciet naar andere leerplannen met het oog op afstemming in de school. Op die manier kunnen leraren over de vakken heen samenwerken en van elkaar leren. Een verwijzing van een leraar naar de lessen van een collega laat leerlingen niet alleen aanvoelen dat vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel wordt voorgesteld. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialoogschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed

onderwijs is. Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor leraren en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.

- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de school en de bredere samenleving. Scholen zijn **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.
- Leraren vormen leerlingen door middel van leerinhouden die we groeperen in negen **vormingscomponenten**. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over taal spreken zonder over cultuur bezig te zijn; wetenschap en techniek hebben een band met economie, wiskunde, geschiedenis ... Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Vorming is voor een leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Zijn meesterschap en passie brengt een leraar ertoe om voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren te zoeken om **de wereld te ontsluiten**. Hij introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen kunnen worden gegrepen door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar**, maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan helpt daartoe. Het zorgt voor het fundament van heel de vorming dat wordt gerealiseerd in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De leraar als professional, als meester in zijn vak krijgt vrijheid om samen met zijn collega's vanuit de leerplannen aan de slag te gaan. Hij kan eigen accenten leggen en differentiëren vanuit zijn passie, expertise, het pedagogisch project van de school en de beginsituatie van zijn leerlingen.

De leerplandoelen zijn noch chronologisch, noch hiërarchisch geordend. Ze laten ruimte aan het lerarenteam en de individuele leraar om te bepalen welke leerplandoelen op welk moment worden samengenomen, om didactische werkvormen te kiezen, contexten te bepalen, eigen leerlijnen op te bouwen, vakoverschrijdend te werken, flexibel om te gaan met een indicatie van onderwijstijd.

1.4 Differentiatie

Om optimale leerkansen te bieden is [differentiëren](#) van belang in alle leerlingengroepen. Leerlingen voor wie dit leerplan is bestemd, behoren immers wel tot dezelfde doelgroep, maar bevinden zich niet noodzakelijk in dezelfde beginsituatie. Zij hebben een niet te onderschatten – maar soms sterk verschillende – bagage mee vanuit het basisonderwijs, de thuissituatie en vormen van informeel leren. Het is belangrijk om zicht te krijgen op die aanwezige kennis en vaardigheden en vanuit dat gegeven, soms gedifferentieerd, verder te bouwen. Positief en planmatig omgaan met verschillen tussen leerlingen verhoogt de motivatie, het welbevinden en de leerwinst voor elke leerling.

De leerplannen bieden kansen om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden en door de leeromgeving aan te passen. Ze nodigen ook uit om te differentiëren in evaluatie.

Differentiatie door te verdiepen en te verbreden

Sommige leerlingen denken meer conceptueel en abstract. Andere leerlingen komen vanuit een meer concrete benadering sneller tot inzichtelijk denken. Variëren in abstractie spreekt leerlingen aan op hun capaciteiten en daagt hen uit om van daaruit te groeien.

Daarnaast bieden leerplannen kansen om de complexiteit van leerinhouden aan te passen. Dat kan door een complexere situatie te schetsen, een minder ingewikkelde bewerking of handeling voor te stellen, of door meer kennis of vaardigheden aan te bieden om leerlingen uit te dagen.

De ene context kan betekenisvol zijn voor een leerlingengroep, terwijl een andere context dan weer betekenisvoller kan zijn voor een andere leerlingengroep. Leerinhouden in verschillende contexten aanbrengen biedt kansen om leerlingen aan te spreken op hun interesses en daagt hen tegelijk uit om andere interesses te verkennen en zo hun horizon te verruimen.

In 'extra' wenken bij de leerplandoelen en in beperkte mate ook via keuzeleerplandoelen bieden we je inspiratie om te differentiëren door te verdiepen en te verbreden.

Differentiatie door de leeromgeving aan te passen

Doordachte variatie in werkvormen (groepswork, individueel, auditief, visueel, actief ...) vergroot de kans dat leerdoelen worden gerealiseerd door alle leerlingen. Het helpt hen bovendien ontdekken welke manieren van leren en informatie verwerken best bij hen passen.

De ene leerling kan snel of zelfstandig werken, de andere heeft meer tijd of begeleiding nodig. Variëren in de mate van ondersteuning, gericht aanbieden van hulpmiddelen (voorbeelden, schrijfkaders, stappenplannen ...) en meer of minder tijd geven, daagt leerlingen uit op hun niveau en tempo.

Leerlingen op hun niveau en vanuit eigen interesses laten werken kan door te differentiëren in product, bijvoorbeeld door leerlingen te laten kiezen tussen opdrachten die leiden tot verschillende eindproducten.

Het samenstellen van groepen kan een effectieve manier zijn om te differentiëren. Rekening houden met verschil in leerdoelen en leerlingenkenmerken laat leerlingen toe van en met elkaar te leren.

Technologie kan al die vormen van differentiatie ondersteunen. Zo kunnen leerlingen op hun maat werken met digitale leermiddelen zoals educatieve software of online oefenprogramma's.

Differentiatie in evaluatie

Ten slotte laten de leerplannen toe te differentiëren in [evaluatie](#) en feedback. Evalueren is beoordelen om te waarderen, krachtiger te maken en te sturen.

Na de afronding van een lessenreeks of na een langere periode gaan leraren door middel van summatieve evaluatie na waar leerlingen staan. De keuze van een evaluatie- en feedbackvorm is afhankelijk van de vooropgestelde doelen.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur. Alle onderdelen maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

De **inleiding** licht het leerplanconcept toe en gaat dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie.

De **situering** beschrijft de samenhang binnen de graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de leerlijnen en – waar relevant – aandachtspunten aan bod.

De **leerplandoelen** zijn helder geformuleerd en geven aan wat van leerlingen wordt verwacht. Waar relevant geeft een opsomming of een afbakening (★) aan wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel. De leerplandoelen zijn gebaseerd op de doelen die in regelgeving vastliggen. Indien een leerplandoel verder gaat, vind je een ‘+’ bij het nummer van het leerplandoel. Al die leerplandoelen zijn verplicht te realiseren. In een aantal gevallen zijn keuzedoelen opgenomen; die leerplandoelen zijn weergegeven in een grijze kleur en het nummer van het leerplandoel wordt voorafgegaan door ‘K’.

De leerplandoelen zijn meestal ingedeeld in een aantal rubrieken. Bovenaan elke rubriek vind je de relevante doelen vanuit regelgeving. Als leraar hoef je je die taal niet eigen te maken. Het volstaat dat je de leerplandoelen realiseert zoals opgenomen in het leerplan.

Waar relevant wordt de samenhang met andere leerplannen in dezelfde graad aangegeven.

‘Duiding’ bij een leerplandoel bevat een noodzakelijke toelichting bij het doel. In pedagogisch-didactische wenken vinden leraren inspiratie om met het leerplandoel aan de slag te gaan. Een wenk ‘extra’ bij een leerplandoel biedt leraren inspiratie om verder te gaan dan wat het leerplandoel minimaal vraagt.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

Het **glossarium** bevat een overzicht van handelingswerkwoorden die in alle leerplannen van de graad als synoniem van elkaar worden gebruikt of meer toelichting nodig hebben.

De **concordantie** geeft aan welke leerplandoelen zijn gerelateerd aan doelen vanuit regelgeving.

2 Situering

2.1 Samenhang in de eerste graad

2.1.1 Samenhang met de algemene vorming

Dit leerplan heeft een sterke samenhang met het Gemeenschappelijk funderend leerplan en met de leerplannen Natuurwetenschappen en Techniek.

2.1.2 Samenhang met de basisopties

Dit leerplan heeft een sterke samenhang met de basisoptie Maatschappij en welzijn van de B-stroom.

2.2 Plaats in de lessentabel

De basisoptie Maatschappij en welzijn beslaat 5 lesuren. Dit leerplan is gericht op 4 lesuren waardoor er voldoende ruimte is voor school en leraren om eigen accenten te leggen.

Het leerplan is bestemd voor de A-stroom van de eerste graad. Het geheel van de basisvorming en de basisopties voor de A-stroom van de eerste graad vind je terug op de [PRO-pagina](#).

3 Pedagogisch-didactische duiding

3.1 Maatschappij en welzijn en het vormingsconcept

Het leerplan is ingebed in het vormingsconcept van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. In dit leerplan ligt de nadruk op sociale, maatschappelijke en culturele vorming. De wegwijzers uniciteit in verbondenheid, kwetsbaarheid en belofte, verbeelding, generositeit, gastvrijheid, rechtvaardigheid en duurzaamheid kleuren het leerplan. Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

Een persoonlijke en gezonde levensstijl ontwikkelen vanuit een mens- en natuurwetenschappelijke benadering

Vanuit een totaalvisie op mens-zijn benaderen en ondersteunen we leerlingen in hun zoektocht naar wie zij zijn en willen zijn in relatie met en tot anderen. Vanuit een visie op kwaliteitszorg, ondersteund door inzichten vanuit mens- en natuurwetenschappen, leren we hen zorg dragen voor de gezondheid en het welbevinden. Ze ervaren dat aandacht voor de leefomgeving en persoonlijke uitstraling deel uitmaakt van de persoonlijke levensstijl. Oog hebben voor duurzaamheid, verbeelding, kwetsbaarheid en uniciteit in verbondenheid zijn daarbij belangrijke wegwijzers.

Inzicht verwerven in het sociale gedrag van mensen en maatschappelijke fenomenen

Vanuit het geloof in een duurzame en rechtvaardige wereld en de kracht van de hoop leren we leerlingen met kritische zin omgaan met maatschappelijke vragen en verschijnselen. Ondersteund door inzichten uit mens- en natuurwetenschappen focussen we op de mens en zijn gedrag en op thema's verbonden met verschillende maatschappelijke domeinen.

Sociale en communicatieve vaardigheden toepassen in verschillende situaties

De school is voor leerlingen bij uitstek een oefenplaats voor het samenleven in een wereld die gekenmerkt wordt door diversiteit. Vanuit de wegwijzers uniciteit in verbondenheid, generositeit en gastvrijheid leren leerlingen respectvol samenwerken, samen leren en in dialoog gaan met anderen. Het oefenen van communicatieve en sociale vaardigheden in verschillende situaties helpt hen groeien in verbondenheid.

3.3 Opbouw van het leerplan

Het leerplan is opgebouwd uit twee rubrieken: 'persoonlijke en gezonde levensstijl' en 'sociaal gedrag en maatschappelijke fenomenen'. De krachtlijnen lopen als een rode draad doorheen de rubrieken.

Dit leerplan biedt de ruimte om zelf keuzes te maken in het clusteren van doelen en zo tot dwarsverbanden te komen. Het is niet de bedoeling om de doelen in chronologische volgorde af te werken.

3.4 Leerlijnen

3.4.1 Beginsituatie

Heel wat leerplandoelen van de basisoptie sluiten aan bij en bouwen verder op leerplandoelen van de algemene vorming. Aangezien leerplannen van de algemene vorming gelden voor een graad, is er in de leerplannen geen strikte leerstofafbakening per leerjaar. De beginsituatie kan dus alleen met het nodige voorbehoud worden geschetst.

3.4.2 Samenhang met de algemene vorming

Dit leerplan heeft een sterke samenhang met het Gemeenschappelijk funderend leerplan en met de leerplannen Natuurwetenschappen en Techniek. In de basisoptie willen we jongeren hun rol in en hun relatie tot de samenleving verder laten verkennen.

Je hebt als leraar ruimte om keuzes te maken. Afhankelijk van die keuzes komen culturele vorming en natuurwetenschappelijke en technische vorming in meerdere of mindere mate aan bod. Binnen de algemene vorming in de A-stroom krijgen die vormingscomponenten vooral gestalte via het Gemeenschappelijk funderend leerplan en de leerplannen Natuurwetenschappen en Techniek.

- Gemeenschappelijk funderend leerplan:
 - inzicht in een gezonde levensstijl, identiteit, samenleving en maatschappelijke fenomenen en aandacht voor sociale vaardigheden (rubrieken *Uniek en verbonden* en *Geëngageerd en verantwoordelijk*);
 - inzicht in kunst- en cultuuruitingen en het artistiek–creatief proces (rubriek *Cultureel en artistiek*).
- Natuurwetenschappen, Techniek: vanuit een studie van materie en energie ontwikkelen de leerlingen een aantal inzichten in structuur, functies en samenhang in levende systemen. Mogelijk hebben ze al kennis gemaakt met transport, belang en effecten van energie.

Afstemming met de betrokken leraren van de algemene vorming is aangewezen.

3.4.3 Samenhang met de basisopties

Er is een sterke inhoudelijke samenhang tussen de basisopties Maatschappij en welzijn A- en B-stroom. Ondanks de verschillende leerlingenprofielen vind je veel inhoudelijke gelijkenissen tussen beide leerplannen die opportuniteiten bieden tot samenwerking en leren van elkaar. Omdat de basisopties zich richten op verschillende leerlingenprofielen situeert het grootste verschil zich vooral in het omgaan met toepassingsgerichte opdrachten (zie 3.5 *Inspelen op verschillende leerlingenprofielen en oriëntatie*).

3.5 Aandachtspunten

Wat is nieuw?

Voorheen waren de basisopties vooral gericht op één of op een eerder beperkt aantal leerlingenprofielen. Ze werden beschouwd als een logische onderbouw voor één bepaalde finaliteit of studierichting.

De huidige basisoptie Maatschappij en welzijn is veel ruimer. Ze wil de interesse voor verschillende interessegebieden binnen de context van Maatschappij en welzijn wekken of verdiepen met aandacht voor de eigenheid van specifieke leerlingenprofielen.

Inspelen op verschillende leerlingenprofielen en oriëntatie

Het leerplan van de basisoptie biedt mogelijkheden om in te spelen op verschillende leerlingenprofielen.

Via drie assen van verdieping (abstractie, complexiteit, autonomie) kan je bij de inhoudelijke doelen inspelen op de noden van leerlingen die meer uitdaging nodig hebben. Zo kan je als leraar of lerarenteam enerzijds leerlingen cognitief uitdagen door de complexiteit van de leerinhouden te verhogen. Daarnaast kan je aan de hand van 'extra' wenken leerlingen stimuleren om de doelen op een meer abstraherende of conceptuele wijze te bereiken.

Concrete (toepassingsgerichte) opdrachten laten, afhankelijk van de keuze van bepaalde leerinhouden en beschikbare infrastructuur, toe om te differentiëren naar verschillende leerlingenprofielen die aansluiten bij interessegebieden. In de wenken verwijzen we naar volgende interessegebieden:

- het domein maatschappij en welzijn in de brede zin;
- lichaamszorg: het eigen lichaam en welbevinden;
- lifestyle: interieur en sfeerschepping, vormgeving en mode;
- voeding: gezonde maaltijden en samen maaltijd nemen.

Via de leerplandoelen van de basisoptie kan je verschillende leerlingenprofielen aanspreken door het combineren van aspecten uit de verschillende interessegebieden. Die interessegebieden kunnen leerlingen helpen bij de oriëntering naar een bepaalde studierichting in de 2de graad binnen het domein Maatschappij en welzijn. Leerlingen die geïnteresseerd zijn in mode voelen zich waarschijnlijk aangesproken door het interessegebied lifestyle. Leerlingen met interesse voor haar- en lichaamszorg voelen zich eerder aangetrokken door aspecten van lichaamszorg in relatie tot lifestyle. Leerlingen met interesse voor zorg en welzijn voelen zich dan weer meer aangesproken door aspecten van lichaamszorg, voeding én lifestyle.

Leerlingen die aangesproken worden door het brede domein van Maatschappij en welzijn en geboeid zijn door ondersteunende mens- en natuurwetenschappen kiezen misschien eerder voor een studierichting met een doorstroomfinaliteit.

Toepassingsgerichte opdrachten

Het realiseren van toepassingsgerichte opdrachten is in de A-stroom geen doel op zich. We beschouwen die opdrachten eerder als een didactische werkvorm om aan leerplandoelen te werken. In de wenken formuleren we daartoe suggesties vanuit de link met interessegebieden. Het is wel belangrijk om het uitvoeren van toepassingsgerichte opdrachten doelgericht aan te brengen zodat leerlingen methodisch en kwaliteitsvol (hygiënisch, economisch, ergonomisch, milieubewust ...) leren handelen. De leerplannen van de algemene vorming bieden daartoe inspiratie.

Authentieke contexten

Als de basisoptie Maatschappij en welzijn een oefenplaats wil zijn voor (inter)persoonlijke en maatschappelijke vorming én leerlingen wil laten proeven van interessegebieden vooronderstelt dat betekenisvolle contexten:

- de uitwerking van de leerplandoelen wordt best ingebed in het pedagogisch project van de school en sluit aan bij de keuzes die met betrekking tot het Gemeenschappelijk funderend leerplan werden gemaakt;

- bij de keuzes van leerinhouden, situatieschetsen, voorbeelden uit de actualiteit ... is er enerzijds aandacht voor die thema's en situaties die aansluiten bij de leefwereld van de jongeren en hen beroeren. Anderzijds biedt dit leerplan kansen om vanuit datgene wat jongeren raakt, hun kijk op de wereld te verbreden;
- een authentieke relatie tussen leerlingen en leraar, waarbinnen verbondenheid en dialoog fundamenteel zijn, is belangrijk. Zo kan leren samenwerken in groep (groepswork) verder worden ingeoeft door middel van actief leren in functie van andere leerplandoelen. Dat biedt (begeleide) oefenkansen om constructief om te gaan met conflicten en respectvol om te gaan met elkaar in een diverse klas en samenleving. Het leerplan biedt veel mogelijkheden om bewust in te zetten op constructieve feedback, het coachen van leerlingen ...

3.6 Leerplanpagina

Wil je als gebruiker van dit leerplan op de hoogte blijven van inspirerend materiaal, achtergrond, professionalisering en lerarennetwerken, surf dan naar de [leerplanpagina](#).

4 Leerplandoelen

4.1 Persoonlijke en gezonde levensstijl

Doelen vanuit regelgeving

LPD 1 De leerlingen vergelijken het eigen gezondheidsgedrag met actuele wetenschappelijke adviezen over een gezonde levensstijl m.b.t. voeding, beweging, hygiëne en welbevinden.

Wenk: Het is belangrijk om een gezonde levensstijl te benaderen vanuit een totaalvisie op gezondheid met aandacht voor het samenspel tussen lichamelijk, mentaal, sociaal en spiritueel welbevinden. Ook omgevingsfactoren beïnvloeden onze gezondheid.

Wenk: Het is belangrijk om te werken met actuele adviezen op wetenschappelijke basis en/of regelgeving. Volgende items kunnen hierbij aan bod komen:

- voeding en beweging volgens richtlijnen van het recente voedingsvoorlichtingsmodel zoals de voedings- en bewegingsdriehoek, met aandacht voor ergonomie ... (Vlaams Instituut Gezond Leven);
- hygiëne: persoonlijke lichaamshygiëne, hygiëne van leefomgeving, voedselveiligheid (Voeding en horeca) ... ;

- welbevinden: belang van slaap en ontspanning of rust, mentale veerkracht, uiterlijke verzorging, persoonlijke uitstraling, (vrije) tijd, spiritualiteit, sociale contacten ...

Wenk: Wanneer leerlingen in het kader van dit leerplandoel toepassingsgerichte opdrachten m.b.t. één of meerdere interessegebieden uitvoeren, besteed je aandacht aan adviezen over veiligheid. Aandacht voor veilig handelen met de focus op het inschatten van risico's en preventie is dan noodzakelijk. We denken aan basisprincipes van arbeidsveiligheid (eigen aan het interessegebied), zoals aspecten van werkpostschikking, veilig werken met toestellen en het gebruik van veiligheidsinstructiekaarten, het omgaan met scherpe voorwerpen, brandveiligheid, persoonlijke beschermingsmiddelen, het voorkomen van ongevallen.

Wenk: Je kan inspelen op onderwerpen die leerlingen uit de eerste graad beroeren zoals medicatiegebruik, gamen, alcoholgebruik en energydranken, veiligheid, gedrag in het verkeer, seksualiteit, leefomgeving ...

Wenk: Je kan leerlingen

- ondersteunende wetenschappelijke achtergrondinformatie laten opzoeken, verwerken en vergelijken met actuele adviezen;
- (wetenschappelijke) experimenten laten uitvoeren. (cf. Natuurwetenschappen; Techniek);
- ...

LPD 2 De leerlingen illustreren de invloed van individuele en omgevingsfactoren op de gezondheid en levensstijl van jongeren:

- determinanten die gezond en ongezond gedrag beïnvloeden;
- beschermingsfactoren voor het mentaal welbevinden.

Wenk: Je kan werken aan de hand van concrete situaties zoals stress, roken ...

Wenk: Je kan aandacht besteden aan gevolgen op korte en lange termijn én aan de gevolgen voor zichzelf en voor de anderen in hun omgeving.

Wenk: Je kan werken met het gezonde gedragswiel.

Extra: Je kan de leerlingen de invloed van individuele en omgevingsfactoren op de gezondheid en levensstijl laten 'analyseren'.

- Je kan aandacht besteden aan de wisselwerking of het samenspel tussen verschillende factoren.
- In welke mate die factoren een invloed hebben, varieert van de leeftijdsfase waarin mensen zich bevinden. Je kan gelijkenissen en verschillen in meerdere leeftijdsfasen aan bod laten komen.

LPD 3 De leerlingen passen gezondheidsvaardigheden toe in functie van het ontwikkelen van een persoonlijke levensstijl.

Wenk: Wanneer leerlingen interesse hebben in toepassingsgerichte opdrachten kan je hen via die weg inzicht laten verwerven in:

- voeding: een maaltijd samenstellen of bereiden ... (Natuurwetenschappen, Techniek);
- lichaamszorg: oefenen van zithouding, ergonomische werkpostschikking, handen wassen, een verzorging uitvoeren, het uitvoeren van bewegingstussendoortjes, de klas verluchten, EHBO vaardigheden bij ongevallen inoefenen (Lichamelijke opvoeding LPD 8), EHBO-vaardigheden in noodsituaties aanleren (Sport; Voeding en horeca), zichzelf (emoties of gedachten) expressief of artistiek uiten ... (Kunst en creatie);
- lifestyle: zich expressief of artistiek uiten ... (Kunst en creatie).

Wenk: Wanneer leerlingen interesse hebben in lifestyle kan je dit leerplandoel linken aan LPD 5 of 12.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 9. Sociaal en communicatief vaardig zijn bevordert een gezonde en persoonlijke levensstijl (positieve contacten, zich verbonden voelen ...). Wanneer je werkt rond het belang en de betekenis van lichaamstaal en non-verbaal gedrag kan je afhankelijk van de opdrachten inzetten op aspecten van het [artistiek-creatief proces](#).

Extra: Je kan de leerlingen een opdracht laten ontwerpen rekening houdend met adviezen m.b.t. een gezonde en persoonlijke levensstijl.

- Je kan leerlingen vanuit de focus op de eigen leefwereld laten brainstormen, creatief laten denken om tot een ontwerp te komen ... Je kan inzetten op aspecten van [het artistiek-creatief proces](#). Zo kan je leerlingen verbeelding laten gebruiken bij de inspiratiefase of kan je bij het presenteren van de opdracht inzetten op verschillende vormen van communicatie zoals visuele communicatie.
- Je kan als leraar randvoorwaarden zodanig formuleren dat creatief denken kansen krijgt.
- Wanneer leerlingen interesse hebben voor lifestyle kan je hen digitale tekenprogramma's laten verkennen in functie van creatief of technisch tekenen. (Wiskunde).

LPD 4 De leerlingen illustreren de wisselwerking tussen persoonlijke en maatschappelijke belangen met betrekking tot een gezonde levensstijl.

Wenk: Leerlingen leren bv. waarom bepaalde onderwerpen of regels m.b.t. gezondheid een plaats kregen in het schoolreglement of waarom daarop wordt ingezet vanuit het gezondheidsbeleid van de school (maatschappelijk belang - preventie).

Wenk: Je kan leerlingen laten onderzoeken hoe persoonlijke keuzes m.b.t. een gezonde levensstijl gevolgen hebben voor het leven van anderen: bv. keuze van producten/materialen en de ecologische, sociale en economische gevolgen van teelt of productie, verslavende handelingen zoals gamen, de keuze voor [middelengebruik](#), mogelijke gevolgen voor sociale zekerheid op lange termijn ... (Natuurwetenschappen, Techniek).

Wenk: Je kan met leerlingen reflecteren (LPD 11) en oefenen op het formuleren van een onderbouwde mening (Gemeenschappelijk funderend leerplan).

LPD 5 De leerlingen illustreren welke aspecten van identiteit worden geaccentueerd in de persoonlijke levensstijl van jongeren.

Wenk: Afhankelijk van de interesses van leerlingen of van de actualiteit kan je volgende thema's aan bod laten komen: gewoontes, trends, hypes, imago, vrijetijdsbesteding ... met aandacht voor verschillende invalshoeken zoals voeding, mode, eigen lichamelijke, het ethische en duurzaamheid.

Wenk: Voor leerlingen die geïnteresseerd zijn in Maatschappij en welzijn in brede zin kan je de link leggen met LPD 7, 8 of 9 en linken met Nederlands.

Wenk: Vanuit verschillende interessegebieden kan je aandacht besteden aan aspecten van communicatie zoals visuele communicatie die invloed hebben op persoonlijke uitstraling en kan je inspelen op aspecten van het artistiek-creatief proces.

LPD 6 De leerlingen illustreren hoe het keuzegedrag van mensen met betrekking tot hun levensstijl, wordt beïnvloed door inzichten uit de economie, psychologie, pedagogie, sociologie of natuurwetenschappen.

Wenk: Bij het uitwerken van dit leerplandoel is het belangrijk om oog te hebben voor de mogelijkheden en situatie van kwetsbare jongeren in de klas. Het werken met gesimuleerde casussen of situaties is een aandachtspunt.

Wenk: Volgende onderwerpen kan je aan bod laten komen:

- economie: impact van reclame, nudging, invloed van budget, online aankopen ... (Financieel-economische vorming);
- psychologie: via nudging mensen stimuleren tot het maken van keuzes/aankopen, groepsdruk ...;
- sociologie: armoede; hoe mensen zich organiseren op verschillende niveaus; behoren tot groepen, subculturen, gevolgen van goedkope productie voor andere samenlevingen ...;
- natuurwetenschappen: noodzakelijke aanbevelingen van voedingsstoffen per leeftijdscategorie; bewaarmethoden; mogelijke gevolgen van tattoos, roken, permanente make-up voor de huid op korte en lange termijn; huidbescherming; zweten; natuurlijke materialen versus synthetische ... (Natuurwetenschappen, Techniek, Sport, STEM);
- ecologie: vermijden van chemische stoffen of dierenproeven, transport (Natuur, ruimte & techniek; Techniek ; Natuurwetenschappen);
- ...

Extra: Je kan de leerlingen laten 'analyseren' hoe het keuzegedrag van mensen met betrekking tot hun levensstijl wordt beïnvloed door inzichten uit de economie, psychologie, pedagogie, sociologie of natuurwetenschappen.

LPD 7 De leerlingen verkennen aspecten van lichamelijke en van het menselijk lichaam vanuit verschillende mens- en natuurwetenschappelijke inzichten.

Wenk: Aspecten van lichamelijke:

- aspecten van lichaamsbeweging zoals sporten, lichaamsactiviteit, psychomotoriek, ergonomie;

- aspecten van lichaamsbeleving zoals aanraken en aangeraakt worden, seksualiteit en intimiteit, wellness, welbevinden ...

Wenk: Keuze uit onderwerpen:

- omgaan met afstand en nabijheid: grenzen, seksualiteit ...
- (cosmetische) lichaamsingrepen: tattoos, permanente make-up, plastische chirurgie;
- slaap (hersenen, sociale omgeving, omgeving: mediagebruik, schermtijd ...);
- puberteit;
- het geheugen (link met leren);
- vaccineren, medicatie;
- middelengebruik en verslavende handelingen zoals gamen;
- kledij: verhullend of onthullend, beschermend ...
- ...

Wenk: Voor leerlingen die geïnteresseerd zijn in het domein Maatschappij en welzijn in brede zin kan je bij het uitwerken van bepaalde onderwerpen historische of culturele benaderingen meenemen, zoals een bepaalde evolutie doorheen tijd en ruimte.

Wenk: Je kan dit leerplandoel in samenhang zien met LPD 11. In functie van oriëntering naar de tweede graad kan je leerlingen laten reflecteren over:

- hun eigen houding ten aanzien van lichamelijk contact (aandacht voor meerdere zintuigen);
- aspecten van psychomotoriek: fijne motoriek, ruimtelijk-visuele vaardigheden, oog-hand coördinatie ... Leerlingen ervaren hun mogelijkheden bij het uitvoeren van verschillende opdrachten in deze basisoptie.

Extra: Je kan de leerlingen mogelijke invloeden laten analyseren van leeftijd, gender, religie of cultuur op de levensstijl. Je kan dat koppelen aan alle leerplandoelen over levensstijl.

- In overleg met de leerlingen kunnen ook andere onderwerpen aan bod komen zoals samenlevings- en relatievormen, omgaan met seksualiteit en seksuele diversiteit, belang van gelijkwaardigheid en wederzijdse toestemming ...
- Leerlingen in de eerste graad zijn volop zoekende naar hun identiteit. Wanneer die onderwerpen leerlingen persoonlijk raken of onzeker maken, is het belangrijk aan te geven waar ze met hun onzekerheden of vragen terecht kunnen.

4.2 Sociaal gedrag en maatschappelijke fenomenen

Doelen vanuit regelgeving

LPD 8 De leerlingen analyseren aspecten van het sociale gedrag van mensen en menselijke relaties in verschillende sociale situaties.

Duiding: De leerlingen onderscheiden verschillende sociale situaties, ze observeren sociaal gedrag met behulp van een [werkmodel](#) en linken het geobserveerde sociale gedrag aan een [theoretisch kader](#).

Wenk: Door middel van een werkmodel kan je leerlingen observatiecriteria gebaseerd op

theoretische kaders aanreiken. Het is niet de bedoeling dat leerlingen de gebruikte theoretische kaders toelichten. Het is wel belangrijk dat ze weten waarom het kader wordt gebruikt.

Wenk: Werken met beeldfragmenten of andere media biedt mogelijkheden om het sociale gedrag van mensen te observeren.

LPD 9 De leerlingen passen sociale en communicatieve vaardigheden toe in situaties aansluitend bij hun leefwereld met aandacht voor het belang en de betekenis van lichaamstaal en non verbale communicatie.

Wenk: Je kan verschillende aspecten van lichaamstaal verkennen, zoals

- kleding, accessoires, haarstijl, opsmuk;
- lichaamshouding, gebaren, gezichtsuitdrukking, stem, aanraking.

Wenk: Voor leerlingen die interesse hebben in het domein van Maatschappij en welzijn in brede zin en vanuit de koppeling met keuzedoelen, kan je aandacht hebben voor culturele verschillen in non-verbaal gedrag.

Wenk: Je kan dit doel koppelen aan LPD 8 of 12.

Wenk: Je kan met leerlingen reflecteren (LPD 11) over de boodschap die ze willen uitdragen via lichaamstaal, over hoe beelden verbale communicatie kunnen versterken

Wenk: In functie van het oriënteren van leerlingen is het belangrijk om verschillende (sociale) situaties uit de eigen persoonlijke leefwereld aan bod te laten komen zoals situaties uit de eigen klas, samenwerken, contact met verschillende leeftijdsgroepen, verschillende betekenisvolle contexten eigen aan de interessegebieden, communiceren via (sociale) media, conflicten Voor leerlingen die interesse hebben in het brede domein van Maatschappij en welzijn kan je via rollenspelen verschillende situaties en aspecten en strategieën m.b.t. verbale en non-verbale communicatie verkennen en inoefenen.

Wenk: Je kan als leraar aandacht besteden aan andere aspecten van communicatie zoals visuele communicatie. Vanuit verschillende interessegebieden kan je in combinatie met LPD 3 en 5 opdrachten uitvoeren m.b.t. visuele of andere vormen van communicatie:

- ontwerpen en realiseren van kleding- of interieurstuk, accessoire, realisatie in het kader van sfeerschepping ... met een expliciete boodschap;
- overbrengen van een expliciete boodschap via make-up, kapsel of haardracht, kleding, presentatie, beelden, klanken en geuren ...

LPD 10 De leerlingen verkennen verschillende methoden om tot een besluit of tot een oplossing van een conflict te komen.

Wenk: Je kan leerlingen aan de hand van concrete situaties verschillende strategieën laten verkennen en hanteren zoals overtuigen, consensus, stemmen, pro's en contra's naast elkaar zetten, gebruik maken van de zes denkhoeden van de Bono, verschillende belangen in kaart brengen, een oplossing voor de verschillende belangen bedenken, iets toegeven voor het gemeenschappelijk belang. De concrete situaties kunnen zowel gaan over persoonlijke en relationele contexten

als over eerder maatschappelijke contexten (groepen, participatie ...).

Wenk: Je kan leerlingen laten reflecteren (LPD 11) over het hanteren van verschillende methoden: situatie? Wat voelde ik? Wat dacht ik? Wat zijn de gevolgen voor mezelf en de ander(en)?

Wenk: Je kan leerlingen laten ervaren dat je niet altijd tot een besluit of een oplossing moet komen. Verkennen van methoden kan je helpen om tot onderbouwde argumenten of een onderbouwde mening te komen waarmee je het gesprek, de onderhandeling of discussie aan kunt gaan (LPD 9).

LPD 11 + De leerlingen passen reflectievaardigheden toe.

Wenk: Leerlingen ervaren dat reflecteren verschillende doelen kan hebben én dat er verschillende methodieken en modellen bestaan om te reflecteren. Variatie is hierbij aangewezen. Leren reflecteren is niet gemakkelijk en vraagt dus om een sterke begeleiding. Zo kan je bv. met leerlingen reflecteren over thema's en situaties (inhoudsniveau), over het eigen handelen, de eigen beleving of over de samenwerking met andere leerlingen (peer-evaluatie) ...

LPD 12 + De leerlingen illustreren actuele maatschappelijke fenomenen vanuit verschillende mens- en natuurwetenschappelijke inzichten.

Wenk: Je kan werken rond onderwerpen uit de actualiteit en, afhankelijk van de interesses van leerlingen, eigen aan verschillende maatschappelijke domeinen zoals armoede, vluchtelingen, interculturaliteit, polarisering, impact van technologische ontwikkelingen, subculturen, rol van de (sociale) media, aandacht voor duurzaamheidsconcepten zoals voedselverspilling (bij het productieproces; bij aankoop; voor, tijdens en na consumptie), verpakkingsarm consumeren, fairtrade, invloed van influencers, vloggers, gamers, rolmodellen (Gemeenschappelijk funderend leerplan, Voeding en horeca).

Wenk: Leerlingen in de eerste graad zijn volop zoekende naar hun identiteit. Wanneer die onderwerpen leerlingen persoonlijk raken of onzeker maken, is het belangrijk aan te geven waar ze met hun onzekerheden of vragen terecht kunnen.

Extra: Je kan de leerlingen actuele maatschappelijke fenomenen laten 'analyseren' vanuit verschillende mens- en natuurwetenschappelijke inzichten.

LPD 13 + De leerlingen illustreren kunst- en cultuuruitingen in relatie tot maatschappelijke domeinen en in tijd en ruimte.

Wenk: Illustreren kan je op verschillende manieren: verwoorden, verbeelden, verklanken ...

Wenk: Dit leerplandoel kan je koppelen aan meerdere doelen van levensstijl (LPD 2, 3, 5, 7) of aan aspecten van het artistiek-creatief proces:

- inzetten op interesses voor lifestyle of lichaamszorg, zoals leerlingen een ontwerp (kapsel, accessoire, kledingstuk, make up, interieurstuk ...) laten realiseren eigen aan een bepaalde (sub)cultuur;
- inzetten op interesses voor voeding, zoals leerlingen een gerecht laten bereiden kenmerkend voor een bepaalde cultuur.

Extra: Je kan de leerlingen met interesse voor het brede domein Maatschappij en welzijn kunst- en cultuuruitingen in relatie tot maatschappelijke domeinen en in tijd en ruimte laten situeren.

LPD K 1 De leerlingen exploreren initiatieven van een sociaal engagement.

Wenk: Je kan leerlingen initiatieven in de eigen leef- of schoolomgeving laten exploreren.

Wenk: Je kan met leerlingen reflecteren over de waarden en overtuigingen van waaruit het engagement vertrekt, of het initiatief een lokale of globale focus heeft, op welke doelgroep men zich richt; betreft het een doelgroep dichtbij of veraf, wordt het initiatief gedragen door een organisatie (NGO; lokale vrijwilligersorganisatie of burgerinitiatief ...) of door individuen ...

LPD K 2 De leerlingen participeren actief aan sociaal engagement.

Wenk: Rekening houdend met het pedagogisch project van de school, kan je vertrekken vanuit het verkennen van de doelgroep, een brainstorm ... (je kan het leerplandoel in samenhang met LPD K 1 realiseren).

Wenk: Je kan in overleg met de leerlingen tot een afgebakende en duidelijke opdracht komen (tijd, budget, infrastructuur, onderwijstijd ...).

Wenk: Dit doel leerplandoel biedt mogelijkheden tot samenwerken en samen leren. Ook samenwerken met leerlingen uit andere basisopties behoort tot de mogelijkheden.

Wenk: Het is belangrijk om rekening te houden met de concrete situatie en mogelijkheden van kwetsbare jongeren in de klas.

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de in het leerplan gebruikte begrippen. De verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Artistiek-creatief proces

Het artistiek-creatief proces bestaat uit een samenspel van 'beschouwen', 'creëren' en 'reflecteren' (Gemeenschappelijk funderend leerplan). In het artistiek-creatief proces wordt heen en weer gegaan tussen 'beschouwen' en 'creëren'. Bij het beschouwen van cultuur, in de brede betekenis van het woord, wordt vertrokken van een vraag waarop niet slechts één antwoord bestaat. Wanneer leerlingen creëren, wordt telkens teruggekoppeld naar het beschouwen. Creëren betekent ook diverse technieken uitproberen, materialen combineren. Kenmerkend voor het artistiek-creatief proces is dat creaties via trial en error worden opgebouwd. Het is een proces waarbij waarnemen, interpreteren, experimenteren en creëren elkaar afwisselen. In het artistiek-creatief proces is ook reflecteren (relatie met LPD 11) belangrijk.

Aspecten van identiteit

Aspecten van identiteit zoals lichamelijke, mentale, sociale, culturele en economische aspecten met aandacht voor leeftijd, gender, seksuele voorkeur, levensbeschouwing, sociale achtergrond, etnische achtergrond, thuistaal, lichamelijke en mentale mogelijkheden en beperkingen (inclusie) ... In het Gemeenschappelijk funderend leerplan leren leerlingen dat identiteit niet alleen meervoudig (gelaagd) is en wordt gevormd door een wisselwerking van deze aspecten, maar ook dynamisch.

Beschermingsfactoren voor het mentaal welbevinden

Zowel individuele als omgevingsdeterminanten kunnen beschermings- of risicofactoren zijn voor de geestelijke gezondheid. Bij individuele beschermingsfactoren denken we aan factoren zoals het hebben van een sociaal netwerk, sociale vaardigheden, gezonde levensstijl ... Ook het verminderen van risico's zoals armoede, leerproblemen en middelenmisbruik bevorderen onze geestelijke gezondheid. Ook initiatieven in de omgeving kunnen de geestelijke gezondheid bevorderen. Het betreft initiatieven die de sociale cohesie bevorderen zoals het opzetten van (kunst)projecten of lokale ruilkringen voor bv. kennis, diensten en goederen. Of initiatieven die ongelijkheid tussen mensen proberen te overbruggen zoals het verhogen van toegang tot onderwijs. Ook het creëren van een aangename leefomgeving met bv. groene zones bevordert het geestelijk welbevinden. Het Vlaams Instituut Gezond Leven verwijst naar modellen voor beschermings- en risicofactoren. Die modellen zijn te concretiseren naar verschillende leeftijdsfasen.

Determinanten die gezond en ongezond gedrag beïnvloeden

Zoals fysieke en psychische competenties; drijfveren; fysieke, sociale, economische en politieke context. Het gezonde gedragswiel vat de determinanten beknopt samen. (Vlaams Instituut Gezond Leven)

Gezondheid

De WHO definieert gezondheid als een toestand van lichamelijk, mentaal en sociaal welzijn. Het begrip gezondheid kan je best dynamisch benaderen.

Gezondheidsvaardigheden

Gezondheidsvaardigheid verwijst naar de individuele competenties die bepalen in welke mate iemand in staat is om greep te krijgen op de zorg voor de eigen gezondheid en zijn weg te vinden in zorgvoorzieningen. Dat veronderstelt de vaardigheid om informatie over gezondheid te verzamelen, te lezen, te horen en te begrijpen en doeltreffend toe te passen bij beslissingen over zijn gezondheid. (Gezondheidsraad, 2011).

Kortom, wanneer gezondheidsvaardigheden worden toegepast, veronderstellen we dat leerlingen zich informeren om de informatie vervolgens bewust toe te passen in dagelijkse contexten.

Kunst- en cultuuruitingen

Kunst- en cultuuruitingen gaan altijd over iets. Soms dient het onderwerp zich direct aan, soms is dat minder duidelijk. Alleszins is het aantal onderwerpen van kunst- en cultuuruitingen eindeloos: geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het alledaagse, rituelen, kunst zelf ... Reflectie op het onderwerp wordt mogelijk vanaf het ogenblik dat ervaringen kunnen worden benoemd, als er m.a.w. een betekenis aan wordt gegeven. De betekenis krijgt mede vorm door het onderwerp dat door de waarnemer wordt herkend of wordt toegeschreven aan de kunst- of cultuuruiting. Door die kennis, gevoelens en gedachten te delen krijgt de kunst- en cultuuruiting niet alleen betekenis voor een individu maar ook voor een hele cultuurgemeenschap. Kenmerken en bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zintuiglijk verkennen, overdenken, conceptualiseren verrijkt en verdiept het cultureel bewustzijn en de culturele expressie. Zo wordt men sterker in zijn persoonlijke ontplooiing en maatschappelijke participatie.

Binnen deze basisoptie kan het zinvol zijn te focussen op de socialiserende rol van kunst- en cultuuruitingen: ze helpen individuen zich te oriënteren in maatschappelijke, historische en geografische contexten of domeinen. Ze leren mensen om bestaande manieren van handelen en zijn in een samenleving te observeren en te ervaren. Ze geven daarmee ook betekenis aan een menselijk leven in die maatschappij, die tijdperiode of die omgeving. Daarom werkt de reflectie op kunst- en cultuuruitingen soms sociaal integrerend en kan het de sociale cohesie bevorderen. Bepaalde kunst- en cultuuruitingen zijn dan weer

een katalysator voor verandering. Ze stellen in vraag, trekken in twijfel ... en beïnvloeden zo ook het bestaande sociale weefsel.

Maatschappelijke domeinen

Sociaal, economisch, cultureel en politiek domein.

Middelengebruik

Het gebruik van tabak, alcohol, cannabis en andere illegale drugs en psychoactieve medicatie (volgens VAD: Vlaams expertisecentrum Alcohol en andere Drugs).

Theoretisch kader

Je kan werken met theoretische kaders die worden gehanteerd in de lessen van de algemene vorming. Bv. wanneer leerlingen werken met een kader om sociale rollen te onderscheiden (bv. Axenroos), kan je dat kader gebruiken om een werkmodel uit te werken. Andere mogelijkheden: onderscheid tussen gevoelens en gedachten, mijlpalen in de ontwikkeling, ondersteunende rollen (Lichamelijke Opvoeding), theorie over lichaamstaal (LPD 6), strategieën m.b.t. communiceren (Nederlands).

Visuele communicatie

Visuele communicatie is communicatie door middel van beelden, objecten, composities, gebaren of kleuren. Voorbeelden zijn: infographics, emoticons, cartoons, kledij, kapsels, accessoires, presentatievormen (etalen, showen, verpakken, digitale presentatievormen ...).

Werkmodel

Kijkwijzer, richtvragen, stappenplan, instructiefiche ...

6 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

Om de leerplandoelen te realiseren dient de school minimaal de hierna beschreven infrastructuur en materiële en didactische uitrusting ter beschikking te stellen die beantwoordt aan de reglementaire eisen op het vlak van veiligheid, gezondheid, hygiëne, ergonomie en milieu. We adviseren de school om de grootte van de klasgroep en de beschikbare infrastructuur en uitrusting op elkaar af te stemmen.

6.1 Infrastructuur

Een lokaal

- dat qua grootte en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

Afhankelijk van de keuze voor opdrachten vanuit bepaalde interessegebieden: het gebruik van een multifunctionele ruimte of vaklokaal voor het interessegebied met

- zone om handen te wassen;
- warm en koud stromend water;
- opbergmogelijkheden;
- voldoende stopcontacten;
- afvalsorteersysteem;
- toegang tot afvalruimte.

6.2 Materiaal beschikbaar in de infrastructuur

- Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.
- Voldoende klein materiaal, gereedschappen, spiegels, elektrische apparaten en producten voor de toepassing van de voorziene activiteiten of opdrachten:
 - onderhoudsmaterialen (nazorg);
 - toegang tot wasmachine, droogkast, droogrek, strijkplank, strijkijzer;
 - kookplaten en microgolf, toegang tot koelkast en diepvriezer;
 - naaimachines.

7 Glossarium

In het glossarium vind je synoniemen voor en een toelichting bij een aantal handelingswerkwoorden die je terugvindt in leerplandoelen en (specifieke) minimumdoelen van verschillende graden.

Handelingswerkwoord	Synoniem	Toelichting
Analyseren		Verbanden zoeken tussen gegeven data en een (eigen) besluit trekken
Beargumenteren	Verklaren	Motiveren, uitleggen waarom
Beoordelen	Evalueren	Een gemotiveerd waardeoordeel geven
Berekenen	Berekeningen uitvoeren	
Berekeningen uitvoeren	Berekenen	
Beschrijven	Toelichten, uitleggen	
Betekenis geven aan	Interpreteren	
Een (...) cyclus doorlopen	Een (...) proces doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Een (...) proces doorlopen	Een (...) cyclus doorlopen	Via verschillende fasen tot een (deel)resultaat komen of een doel bereiken
Evalueren	Beoordelen	
Gebruiken	Hanteren, inzetten, toepassen	
Hanteren	Gebruiken, inzetten, toepassen	
Identificeren		Benoemen; aangeven met woorden, beelden ...

Illustreren		Beschrijven (toelichten, uitleggen) aan de hand van voorbeelden
In dialoog gaan over	In interactie gaan over	
In interactie gaan over	In dialoog gaan over	
Interpreteren	Betekenis geven aan	
Inzetten	Gebruiken, hanteren, toepassen	
Kritisch omgaan met	Kritisch gebruiken	
Kwantificeren		Beredeneren door gebruik te maken van verbanden, formules, vergelijkingen ...
Onderzoeken	Onderzoek voeren	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Onderzoek voeren	Onderzoeken	Verbanden zoeken tussen zelf verzamelde data en een (eigen) besluit trekken
Reflecteren over		Kritisch nadenken over en argumenten afwegen zoals in een dialoog, een gedachtewisseling, een paper
Testen	Toetsen	
Toelichten	Beschrijven, uitleggen	
Toepassen	Gebruiken, hanteren, inzetten	
Toetsen	Testen	
Uitleggen	Beschrijven, toelichten	
Verklaren	Beargumenteren	Motiveren, uitleggen waarom

8 Concordantie

8.1 Concordantietabel

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de doelen vanuit regelgeving voor de basisoptie Maatschappij en welzijn (MW) realiseren.

Leerplandoel	Doelen vanuit regelgeving
1	MW 04
2	MW 02
3	MW 02
4	MW 05
5	MW 03
6	MW 05

7	MW 02
8	MW 01
9	MW 06, 07
10	MW 06, 07
11+	-
12+	-
13+	-

8.2 Doelen vanuit regelgeving

MW 01	De leerlingen analyseren aspecten van het sociale gedrag van mensen en menselijke relaties.
MW 02	De leerlingen lichten de invloed van persoonlijke en omgevingsfactoren toe op de gezondheid en levensstijl van jongeren.
MW 03	De leerlingen illustreren hoe persoonlijkheid tot uiting kan komen in levensstijl.
MW 04	De leerlingen vergelijken het eigen gezondheidsgedrag met wetenschappelijke adviezen inzake gezondheidsgedrag en gezond leven.
MW 05	De leerlingen illustreren persoonlijke en maatschappelijke belangen van een gezonde en persoonlijke levensstijl.
MW 06	De leerlingen passen sociale vaardigheden toe met aandacht voor lichaamstaal en non verbale communicatie.
MW 07	De leerlingen passen communicatieve vaardigheden toe in situaties aansluitend bij hun leefwereld.

Inhoud

1	Inleiding	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.4	Differentiatie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
2	Situering	6
2.1	Samenhang in de eerste graad	6
2.1.1	Samenhang met de algemene vorming	6
2.1.2	Samenhang met de basisopties	6
2.2	Plaats in de lessentabel.....	7
3	Pedagogisch-didactische duiding	7
3.1	Maatschappij en welzijn en het vormingsconcept	7
3.2	Krachtlijnen	7
3.3	Opbouw van het leerplan	7
3.4	Leerlijnen.....	8
3.4.1	Beginsituatie	8
3.4.2	Samenhang met de algemene vorming	8
3.4.3	Samenhang met de basisopties	8
3.5	Aandachtspunten.....	8
3.6	Leerplanpagina.....	10
4	Leerplandoelen	10
4.1	Persoonlijke en gezonde levensstijl	10
4.2	Sociaal gedrag en maatschappelijke fenomenen	14
5	Lexicon	17
6	Basisuitrusting	19
6.1	Infrastructuur	19
6.2	Materiaal beschikbaar in de infrastructuur	20
7	Glossarium	20
8	Concordantie	21
8.1	Concordantietabel.....	21

8.2 Doelen vanuit regelgeving22